

КРУКІВСЬКА О. В.

Міжнародний відділ державного підприємства “Укрпошта”

ІНФОРМАЦІЙНА ОРГАНІЗАЦІЯ ЛЕГАЛЬНОЇ ДЕФІНІЦІЇ У ФРАНЦУЗЬКОМУ ЗАКОНОДАВЧОМУ ДИСКУРСІ

У статті проаналізовано особливості комунікативної організації французької родовидової легальної дефініції, окреслено проблематику та визначено тип комунікативних моделей, схарактеризовано чинники, на яких ґрунтується актуальне членування речень із тавтологією головних членів.

Ключові слова: комунікативна організація, біномінативні тавтологічні конструкції, тема, рема.

В статье проанализированы особенности коммуникативной организации французской родо-видовой легальной дефиниции, определены проблематика и типы коммуникативных моделей, критерии актуального членения предложений с тавтологическими главными компонентами.

Ключевые слова: коммуникативная организация, биноминативные тавтологические конструкции, тема, рема.

In the present article the peculiarities of the binominative tautological constructions communicative organisation are analyzed, different types of communicative models are determined. The cases, on which the actual division of sentences with the principal parts tautology is based, are characterized.

Key words: communicative organisation, binominative tautological constructions, theme, rheme.

Постановка загальної проблеми. Сучасна наука представляє широкий спектр проблем, пов'язаних із комунікативною темою висловлення. Вивчаються мовленнєві засоби, що сигналізують про тема-рематичну організацію речення: порядок слів, синтаксичні конструкції, лексичні засоби, інтонація. Досліджуються відношення між парами корелюючих понять, що використовуються для опису комунікативної організації речень: тема й рема (К. Амман, К. Боост), основа та ядро (В. Матезіус), відоме й невідоме (Н. Арутюнова), дане й нове (В. Адмоні, О. Сиротіна), суб'єкт і предикат (В. Панфілов), лексичний підмет та лексичний присудок (А. Смирницький), тема й фокус (Е. Гаїчова, П. Сгалл), функціональна перспектива, тематизації й рематизація.

Згідно з теорією функціональної перспективи висловлення (ФПВ), висунутої Празькою лінгвістичною школою, складові нейтрального, тобто не емоційного письмового висловлення слідує один за одним відповідно до рівня комунікативного динамізму, до

тематичної прогресії, а фразовий наголос знаходиться в кінці речення. Для лінгвістів-функціоналістів (напр., А. Мартіне, Ж. Мунен та ін.) вибір розташування складових висловлення уздовж синтагматичної осі – частина процесів, що дозволяють впливати на їх інформаційну вагу. Проте ФПВ не єдиний фактор визначення порядку слів. На думку В. Матезіуса перелік факторів ФПВ однаковий у кожній мові, але мови відрізняються способом і ступенем їх виявлення. Мова йде про граматичний фактор, що включає: 1) граматичну значимість місця слова у фразі, яка визначається його синтаксичною функцією; 2) синтагматичну когезією; 3) фактор ритму; 4) емпфузу [1:163].

Пропорція виявлення цих факторів у висловленні різних мов різна. У французькій мові вирішальна роль у ФПВ належить граматичному факторові, тому що у французькій мові порядок слів фіксований.

Вивчення й опис реальних зв'язків слів у реченні не що інше як виявлення й опис способів представлення інформації в реченні, його актуального членування на відоме (тему) й невідоме (рему), що має прагматичний характер, і пов'язано з дискурсом. Це протиставлення *тема / рема* вийшло сьогодні на знамениту дихотомію *топікалізація / фокалізація*. Така концептуальна й термінологічна зміна підходів свідчить, на нашу думку, про зміни, які відбуваються останнім часом у вивченні відношень між синтаксисом і дискурсом. Протиставлення *тема / рема* не слід плутати з протиставленням *підмет / присудок*.

Особливо контроверсійним є поняття теми, яке вимагає розгляду синтаксичного, семантичного, логічного, психологічного й прагматичного аспектів висловлення. Положення В. Матезіуса про обов'язковість відомості теми вразливе, тому що тема й рема мають лексичне словесне значення, а інформація висловлення створюється їх динамічним поєднанням, всією пропозицією. У деяких випадках тема може містити елементи нової інформації [2]. Ми приєднуємося до ідеї потенційної складності теми, яка може містити також «нову інформацію».

У простому двочленному реченні тема й рема у французькій мові зазвичай збігаються з синтаксичними головними членами речення: підметом і присудком, причому тема за своєю глибинною природою субстантивна, тоді як рема дієслівна, предикативна. Це

пов'язано з тим, що думка людини рухається від відомого до невідомого, утворюючи логічний ланцюжок. Існують мови, де тематичні явища несуть специфічні ознаки, але у французькій мові порядок слів відіграє основну роль у визначенні *теми* й *реми*. Проте, актуальне й синтаксичне членування можуть не збігатися, особливо в ускладненому реченні. Дослідження [2; 3] показують, що не завжди треба пов'язувати граматичний підмет до теми, так само як не завжди підмет займає перше місце в реченні, хоча це його прототипна позиція у французькій мові. Позиція підмета залежить від типу тексту, наміру мовця, від визначення поняття “нове” тощо.

Сучасні лінгвістичні теорії відносять феномен актуального членування речення до мовлення і пов'язують його з теорією мовленнєвих актів. Безсумнівно, розуміння актуального членування речення – необхідна умова ефективної мовленнєвої комунікації. Лінгвісти досліджують актуальне членування різних речень: простих, складних, складнопідрядних, а також так званих **речень тотожності**. Семантичною особливістю цих речень є рівнооб'ємність значення підмета й присудка [4:691], що змушує дещо по-іншому глянути на їх комунікативну або тема-рематичну структуру. Прикладами таких речень є речення родо-видової дефініції, зокрема дефініції у французькому законодавчому дискурсі, інформаційна структура якої ще не була об'єктом вивчення в українській романістиці.

До дефініцій через рід і видову відмінність висувається вимога рівнозначності, заміності, еквівалентності (пропорційності) означуваного означуючому: сукупність предметів, що охоплюється ними, повинна бути одна й та ж. Саме цей принцип пояснює вимогу логіки, чому родовий елемент повинен бути тієї ж граматичної категорії, що й означуване. Дефініція має форму семантичного рівняння між терміном і його синонімічною парафразою. Мінімальна дефініція – це перелік семантичних компонентів, необхідних і достатніх для виокремлення (в парадигматичному плані) даного значення від усіх інших одиниць мови [5:94].

Об'єкт дослідження – родо-видова дефініція французького законодавчого дискурсу як особливий структурно-семантичний тип речень (речень референційної тотожності), **предмет** – її тема-рематична структура, **матеріал дослідження** – французькі законодавчі тексти, **мета дослідження** – виявлення особливостей інформаційної структури французької легальної дефініції (ЛД),

постановка завдання – дослідити специфіку синтаксичної, семантичної й прагматичної організації ЛД як засобу реалізації комунікативної стратегії французького законодавця в законодавчому дискурсі, розглянути канонічну й інверсійну структуру речень ЛД.

Новизна дослідження полягає в його предметі, виявленні синтаксичних, семантичних і прагматичних засобів забезпечення комунікативного наміру законодавця на основі комплексного методу аналізу французьких законодавчих дефініційних висловлень.

Актуальність даної теми визначається недостатньою розробкою проблеми інформаційного членування речень тотожності (РТ), представлених, зокрема, родовидовою дефініцією у французькому законодавчому дискурсі, необхідністю поглибленого вивчення проблеми інформаційного членування речення й розвитку теорії комунікативної організації речень і дискурсу взагалі та її практичного застосування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. РТ в різних його аспектах аналізували на матеріалі російської мови О. О. Шахматов, Н. Д. Арутюнова, О. С. Ахманова, К. Берка, Д. Вайс, О. М. Гвоздєв, Є. В. Кротевич, О. В. Падучева, О. М. Пешковський, О. О. Потєбня, Ю. С. Степанов, Л. П. Старосельцев, А. Б. Шапіро. На матеріалі німецької мови РТ вивчали В. Г. Адмоні, Г. Брікман, І. І. Ревзін, О. І. Москальська, Л. В. Солодушникова, на матеріалі іспанської мови – А. Є. Супрун, французької мови – О. О. Касаткіна, Ж. Перро, М. Ріжель, Ж. Ребейроль, італійської мови – Т. В. Алісова. У сучасній англійській мові РТ описували О. Єсперсен, К. Міяке, Дж. Лайонз, Ю. Найда, Л. І. Коваленко.

Розподіл синтаксичних ролей між підметом і присудком у реченнях тотожності досліджує, наприклад, Н. Д. Арутюнова, яка наголошує на розбіжності позицій лінгвістів у цьому питанні, виділивши три групи підходів: 1) в реченнях тотожності неможливо виділити підмет і присудок; 2) в них є по два підмети, а присудок виражений зв'язкою (копулою); 3) у більшості випадків одну частину рівності можливо визначати як підмет, а другу – як присудок [6:182].

Результати дослідження. За формою легальна дефініція, як правило, співвідносна з однією комунікативною реплікою, що представлена послідовністю об'єднаних смисловим зв'язком знакових одиниць, які складають одне ціле. У правильній логічній

дефініції предикат складають родова і видова ознаки, тоді така структура дефініції встановлює відношення тотожності між дефінієндумом і дефінієнсом.

Не всі ЛД мають однаковий статус: в одних для встановлення зв'язку між означуваним і означуючим використовується дієслово-копула *être*, в інших – метамовні дієслова (напр., *appeler, désigner, nommer, signifier*), ще одні містять різного роду лексичні форми (напр., *comprendre, faire partie, être équivalent* тощо). Дефініції першого типу, що їх називають копулятивними або парафрастичними, встановлюють референційну еквівалентність між означуваним і означуючим, інформують про світ, різнобічно коментують його сутність [4; 7]. На цій підставі Н. Д. Арутюнова називає їх денотативними, наголошуючи цим, що в них денотат домінує над сигніфікатом [6:302–304], отже, денотативний тип дефініції встановлює еквівалентність імен, виходячи зі спроможності їх до денотації. Копулятивна (лінгвістична) дефініція – це синонімічна парафраза, яка ідентифікує означуване. Ідентифікаційний елемент (означуюче) належить до тієї самої граматичної категорії, що й означуване, а тому здатен його замінювати: “*L’association est la convention par laquelle ...*” [13:a. 1901].

Найбільш поширеній – родо-видовій – дефініції притаманні певні логіко-синтаксичні особливості, які спонукають по-новому підійти до її комунікативної організації та тема-рематичної структури. У багатьох теоретичних роботах можна зустріти приблизно таку характеристику дефініцій цього типу, що вважаються канонічними для лексикографічного та й будь-якого іншого жанру мовлення: “У будь-якому словнику розрізняють ліву і праву частини. Ліва частина – це те, про що йде мова в словнику. Права – те, що мовиться. Ліва частина – підмет, права – присудок”, – пише, наприклад, П. Н. Денисов [5:216]. Проте, на наш погляд, у цьому питанні не все так однозначно. Оскільки в попередньому викладі нами було визначено, що структура такої дефініції базується на відношеннях ідентифікації, або тотожності, з цього закономірно випливає, що обидва члени (означуване й означуюче) у висловленнях тотожності рівноцінні.

Дефінітивні речення тотожності, сформовані у французькій мові за участю дієслова *être* з нульовою семантикою, яке відіграє перехідну роль між темою й ремою або його функціональних

замінників (напр. *constituer*), – це номінативні речення, що характеризуються поєднанням у предикативному ядрі двох іменників у позиції граматичного предиката [8:8]. У них предикативно співвіднесені два поняття, виражені іменниками або іменниковими групами, причому одна з таких іменникових груп виконує функцію предиката при дієслові-зв'язці [9:97], напр.: “*Les fruits civils sont les loyers des maisons, les intérêts des sommes exigibles, les arrérages des rentes*” [1:a. 584]. При цьому група предиката зазвичай помітно об'ємніша за групу підмета, що означає розширення обсягу інформації в ремі [10:89]. Специфіка структури дефініції полягає в тому, що означуване завжди виступає вихідним у плані синтагматичного розгортання речення, ним задається тема дефінітивного тексту, а отже, правомірно вважати його підметом.

Зупиняючись на комунікативному аспекті ЛД, відзначимо притаманні їм особливості, що відрізняють їх від визначень загальнономовних слів і тлумачень термінів інших галузей науки й техніки, а саме: відправник послання (законодавець) формулює смисл речення ще до вибору синтаксичної конструкції, і тому навряд чи можна говорити про те, що синтаксис є первинним, а актуальне членування нібито потім “пристосовується” до комунікативно-синтаксичних завдань. Законодавець членує таке речення, виходячи з елементарної логіки: для нього тема – це термін, все інше складає нетематичну частину висловлення.

Як і більшість дослідників проблематики семантизації слова, ми розглядаємо “означуване” як тему, а “означуюче” як рему [напр., 11], тому схильні кваліфікувати означуване як номінатив теми тексту дефініції, щось на кшталт його заголовка, виходячи з того, що частини речення або висловлення тотожності, як це було сказано вище, є рівноправними, отже рівності, розташовані в лівій і правій частині, мають один і той самий немовний корелят. Таким чином, говорити про тему й рему в подібних випадках можна знову ж таки з урахуванням аспектів мовленнєвої діяльності, причому, з точки зору користувача закону, ідентифікація невідомого відбувається шляхом зведення до гаданого відомого. Виходить, що означуване – це носій невідомої інформації, а означуюче – відомої, тобто з точки зору отримувача інформації спостерігається **незбіг дихотомії тема → рема** з традиційним протиставленням відомого й невідомого. Така невідповідність визначається точкою зору відправників

законодавчого послання. Саме виокремлення означуваного як предмета мовлення, тобто як теми, в комунікативному плані є фактичним введенням нової інформації Починаючи дефініцію з означуваного, законодавець ніби пропонує вважати його відправним моментом у даній комунікативній ситуації. Інакше кажучи, означуване-тема, з точки зору мовця, сигналізує про появу чогось нового з функцією предмета повідомлення. Оскільки, як уже зазначалося, у реченнях тотожності означуване кваліфікується як номінатив теми тексту, в нашому випадку – ЛД, воно протиставляється тексту означуючого. Знаменно, що нетематична частина має власну внутрішню структуру, а саме суб'єкт і предикат. З точки зору відправника повідомлення, цій ситуації відповідає самостійна пропозиція типу: “Dans la présente loi les termes suivants signifient: ...”. Характерно те, що суб'єкт нетематичної частини пов'язаний з темою-заголовком одним із видів семантичних відношень, наприклад, гіперо-гіпонімічними.

Сказане вище підтверджує висновок, що необхідно виділяти два рівні актуального членування – на рівні речення й на рівні висловлення, тобто коли речення отримує конкретне комунікативне завдання [12:4]. У першому випадку – це тема-рема-тичне членування, яке характеризує внутрішню структуру речення, у другому – вияв категорії старе / нове, призначеної для відображення специфіки комунікативної ситуації, або, інакше кажучи, це прагматичне протиставлення відомої / невідомої відправникам і отримувачам повідомлення інформації про означуване.

Структура речення у законодавстві відіграє важливу роль у забезпеченні правильного вибору й розподілу інформації. Розглянемо комунікативну організацію семантичних дефініцій за допомогою таких прикладів. “*La cession de biens est l'abandon qu'un débiteur fait de tous ses biens à ses créanciers. lorsqu'il se trouve hors d'état de payer ses dettes* [13:a. 1265]; *Le collecteur est celui qui centralise chez lui pour le compte d'un acheteur et moyennant une rémunération, des produits qui lui sont apportés par des producteurs*” [13:a. 1946]; “*Le génocide est le fait, en exécution d'un plan concerté tendant à la destruction totale ou partielle d'un groupe national, ethnique, racial ou religieux ...*” [13:a. 213–5]. “*Le délaissement est l'abandon volontaire des travaux de mines ou des ouvrages de carrières par l'exploitant*” [13:a. 1980]. Як можна помітити, комунікативна організація всіх цих семантичних

дефініцій однорідна незалежно від того, яка граматичної схема у них реалізована. Приклади демонструють, що наростання інформації відбувається в означуювальній ремі, що міститься наприкінці тексту. Ускладнення конструкції ЛД відбувається за цією ж схемою. У ЛД цього плану тематична частина виражена означуванням терміном, рематична частина – власне дефініція – має багаточленну структуру, складається мінімум із двох частин: перший рівень формує елемент ототожнення, рематична частина другого рівня – це переважно елемент конкретизації, який може бути виражений або самостійною предикативною одиницею, що перебуває у відношенні підпорядкування до реми першого рівня, або словосполученням, яке також підпорядковується ремі першого рівня. Якщо рема містить більше двох частин, то ці частини або можуть мати відношення послідовної підпорядкованості, послідовної залежності кожної від попередньої, або однаковим чином залежати від теми першого рівня. Так, у першій із наведених ілюстрацій: “*La cession de biens est l’abandon* (рема першого рівня) *qu’un débiteur fait de tous ses biens à ses créanciers* (рема другого рівня) *lorsqu’il se trouve hors d’état de payer ses dettes*” (рема третього рівня) [13:a. 564]. Така багаторівнева організація реми покликана виконувати два завдання: забезпечувати дискретність (смилову, логічну) самої дефініції, яка характеризує поняття за родом і видом, а також семантико-синтаксичну однорідність, яка уможлиблює не лише типізацію цього виду дефініцій, а й їх формалізацію. Будь-яке відхилення від визначеного порядку послідовності завжди виражається за допомогою іменника або сполучення його з повністю чи частково десемантизованим дієсловом. Звідси зрозуміло, що для актуального членування важлива чітка окресленість у базовій одиниці диференціації на тему (головна частина) й рему (підрядна частина).

Екстралінгвістичним корелятом тексту ЛД є сукупність взаємопов’язаних ознак об’єкта чи явища дійсності. На рівні структури ЛД цей факт відображається, як ми бачимо, у членуванні тексту на предикативні фрази, що відповідають окремій ознаці (перша рема, друга рема, третя рема ...). Реми нижчих рівнів можуть виражатися по-різному, оскільки в основі їх зв’язку завжди лежать логічні відношення атрибуції, відповідно, у цій позиції можливі іменникові й інші форми (напр., *participe présent*, відносно рестриктивне чи обставинне підрядне речення тощо). Характерно, що

всі ці фрази можуть входити до одного речення, хоча ми переконалися, що це не єдиний спосіб реалізації ЛД, яка може набувати форми складнішої синтаксичної конструкції, охоплюючи кілька висловлень.

Специфіка функціонування вторинно-предикативних структур у текстах ЛД полягає в тому, що синтаксична вторинність не свідчить про нижчий рівень у семантичній ієрархії; як уже зазначалося, укладачі законів намагаються включати до ЛД лише особливі ознаки, важливі для законодавців, які відмежовують значення означуваного терміна від значення інших одиниць, що означають представників того ж підкласу, забезпечуючи таким чином успіх комунікації.

Вторинно-предикативні структури у складі ЛД можуть розглядатися як засіб нарощування синтаксичної конструкції дефініції, що враховує референційні особливості означуваного терміна, а здатність їх до використання для поверхнево-синтаксичної реалізації пропозицій – ознак поняття – характеризується як особливість текстів ЛД: у результаті використання таких структур досягається лаконічність і статичність опису.

Статичний опис фіксує об'єкти і явища дійсності в якісній визначеності, стабільності й незмінності в певний проміжок часу. Це відмітна властивість мови закону, оскільки будь-який технічний опис дається, як правило, поза часовою перспективою. Цим зумовлене, зокрема і широке використання в текстах ЛД пасивних конструкцій, особливо пасиву стану.

Нормативна вимога до достовірності інформації, що міститься в ЛД, на рівні прагматичного синтаксису знаходить своє відображення в розташуванні реалізації пропозицій. Ближче до означуваного, як правило, містяться конструкції предиката, що віддзеркалюють найсуттєвіші для даної ситуації ознаки чи властивості означуваного – інтенціонал його значення (див. приклади вище). Розташування в означуючому предикатів у порядку значущості їх семантики також підтверджують висновки психологів про закони моделювання дійсності за допомогою мовних засобів.

Інверсійна комунікативна організація дефініції. Відповідно до усталених у синтаксичній структурі мови і лексикографічній практиці норм, речення, що містить у дефініції специфічну ознаку (означуюче), іде після визначення характеру означуваного терміна, підпорядковуючись йому, подібно до відношень між головним і

підрядним реченнями у складно-підрядному, напр.: “*Les biens communaux sont ceux à la propriété ou au produit desquels les habitants d’une commune ont droit acquis*” [13:a. 542].

Проте в законодавчому дискурсі це не завжди так, навіть частіше навпаки, і це узгоджується з тим, що саме відмітна чи істотна ознака передає сутність юридичного змісту означуваного терміна. Отже, саме юридичний режим, узятий у своїй цілісності і зведений до кількох визначальних принципів, чинить тиск на структурно-семантичний характер терміна. Юридичний характер не існує *a priori* і не залежить від абстрактної концепції, а є результатом сукупності складових певного режиму, який йому може забезпечити слово, а значить традиція визначення в ЛД характеру юридичного режиму ще до розкриття сутності терміна є закономірною. Тут, як це часом трапляється в різних життєвих ситуаціях, думка спрацьовує у зворотному порядку, точніше сказати: етапи інтелектуального процесу й етапи викладу думки починаються з кінця, як результат – юридичний характер терміна вербально фіксується на початку дефініції, ще до викладу суті його відмітної / істотної ознаки (ознак). Так, у фрагментах: “*Est dit enfant en garde ...*” [13:a. 49], “*Sont considérés comme liquidations ...*” [13:a. 3] чи “*Est compagnon-batelier ...*” [13:a. 1289] структура: (дієслово) d <a b c> відповідає ядерній дефініції, має стверджувальний характер завдяки поставленій на початку фрази дієслівній синтагмі.

Як ми відзначали вище, інверсування – часта практика семантизації у законодавстві (за нашими підрахунками, 1/3 від усіх досліджених випадків). Цікавим у плані семантичного обсягу є членування обставинних речень мети: якщо вони розміщуються на початку фрази, то їх значення виходить за її рамки, спрямовуючи увагу читача на рішення, що впливає з очікуваної реалізації мети, напр.: “*Afin de faciliter l’insertion professionnelle de demandeurs d’emploi et d’aider les entreprises ...*” [13:a. 397]. Рідше означуваний термін займає останнє місце в реченні, напр.: “*Le fait d’attenter à la vie d’autrui par l’emploi ou l’administration de substances de nature à entraîner la mort constitue un empoisonnement*” [13:a. 221–5]. Структура <a b c> constitue d відповідає оберненій, або номінальній, дефініції: означуюче – те, що дано, тобто тема, а згодом означуване – рема. Спочатку розкривається значення, а потім вказується ім’я, значення

якого визначається. На відміну від канонічної дефініції, обернена дефініція йде від означуючого до означуваного: <a b c> d.

Трапляються дефініції, що не мають у безпосередній структурі означуваного терміна, якщо, наприклад, законодавець виніс його в заголовок, напр.: *droit de passage* [13:a. 682]. Перевага такої будови ЛД полягає в економії, оскільки термін непотрібно повторювати в самому тлумаченні.

Висновок. Таким чином, наше дослідження показало, що у комунікативній організації ЛД спостерігається незбіг дихотомії тема → рема з традиційним протиставленням відомого й невідомого, що визначається точкою зору відправників французького законодавчого послання, а це відкриває нові перспективи в дослідженні комунікативної організації речення й дискурсу.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Матезиус В.* О так называемом актуальном членении предложения / В. Матезиус // Избранные труды по языкознанию. – М. : УРСС, 2003. – С. 161–167.
2. *Даниленко В. П.* У истоков учения об актуальном членении предложения (период до Анри Вейля) / В. П. Даниленко // Филологические науки. – 1990. – № 5. – С. 82–89.
3. *Горголюк Н. Г.* Речення тотожності в сучасній українській мові : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 “Українська мова” / Ніна Георгіївна Горголюк. – К., 2005. – 20 с.
3. *Гак В. Г.* Теоретическая грамматика французского языка : [учебник] / Владимир Григорьевич Гак. – М. : Добросвет, 2000. – 832 с.
5. *Денисов П. Н.* Лексика русского языка и принципы ее описания : [монография] / Петр Никитич Денисов. – М. : Изд-во “Русский язык”, 1980. – 252 с.
6. *Арутюнова Н. Д.* Предложение и его смысл / Нина Давидовна Арутюнова // Логико-семантические проблемы : сб. ст. / под ред. Д. П. Горского. – М. : Наука, 1976. – 383 с.
7. *Riegel M.* Définition directe et indirecte dans le langage ordinaire : les énoncés définitoires copulatifs / Martin Riegel // Langue française. – P. : Larousse, 1987. – № 73. – P. 29–53.
8. *Герасименко Н. А.* Проблемы односоставности / двусоставности в грамматике / Надежда Алексеевна Герасименко // Вопросы лингвистики : науч. журнал / отв. ред. М. П. Одинцова. – М. : Изд-во МГОУ, 2000. – Вып. 3. – С. 8–12.
9. *Падучева Е. В.* Высказывание и его соотносительность с действительностью: референц. аспекты семантики местоимений / Елена Викторовна Падучева. – [5-е изд. испр.] – М. : ЛКИ, 2008. – 288 с.
10. *Почепцов Г. Г.* Конструктивный анализ структуры предложения : [учебник] / Георгий Георгиевич Почепцов. – К. : Вища шк., 1971. – 191 с.
11. *Андреюк И. А.* Проблема дефиниций в отраслевых словарях: семантико-синтаксический аспект (на материале словарей по электротехнике современного английского языка) : автореф. дис. на соискание учен. степени. канд. філол. наук : спец. 10.02.04 “Германские языки” / Ирина Андреевна Андреюк. – Л., 2005. – 16 с.
12. *Брылева Н. П.* О двух уровнях актуального членения / Наталья Петровна Брылева // Вопросы грамматики английского языка : сб. научн. тр. / под ред. Ю. Н. Караулова. – М. : Изд-во МГПИИЯ им. М. Тореца, 1977. – Вып. 110. – С. 3–15.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

13. *Code civil* / réd. avec le concours de Alice Tisserand-Martin. – [107-e éd.]. – P. : Dalloz, 2008. – 707 p.